

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง การยื้อแย่งที่ดินในบริบทความขัดแย้งของ “การพัฒนาเศรษฐกิจ” และ “การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ”: กรณีศึกษาชุมชนชายแดนไทย-ลาว จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษาระบวนการยื้อแย่งที่ดินที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยดำเนินการศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลและอื้ออำนวยต่อการยื้อแย่งที่ดินในชุมชนชายแดนไทย-ลาว 2 แห่ง ในเขตอำเภอบุนทึก และอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนั้นยังต้องการศึกษาตัวแสดงหรือผู้กระทำการ (Actor) ในปรากฏการณ์การยื้อแย่งที่ดินว่าประกอบด้วยใครบ้าง และตัวแสดงหรือผู้กระทำการเหล่านี้มีบทบาทในการยื้อแย่งที่ดินอย่างไร และสุดท้ายเป็นการพิจารณาถึงการปรับตัวของชุมชนเพื่อความอยู่รอดท่ามกลางความขัดแย้งเหล่านั้น

การศึกษาครั้งนี้อาศัยระเบียบวิจัยในเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้สำรวจผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มความคิด “การพัฒนาทางเศรษฐกิจ” และ “การอนุรักษ์ธรรมชาติ” ที่สัมพันธ์กับประเด็นการวิจัย ได้แก่ แนวคิดการยื้อแย่งที่ดิน การครอบครองที่ดิน แนวคิดการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ (access theory) ทั้งนี้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการมองปรากฏการณ์การยื้อแย่งที่ดินที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรณีศึกษา

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นข้อค้นพบจากการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยพบว่าหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนเป็นตัวแสดงหรือผู้กระทำการหลักในปรากฏการณ์การยืดแย่งที่ดินที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนทั้ง 2 แห่ง ในขณะที่กลุ่มทุนจากภายนอกชุมชนเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในระยะหลังๆ อย่างไรก็ตามสามารถกล่าวได้ว่าสถานการณ์การยืดแย่งที่ดินในด้านหนึ่งเป็นผลจากการดำเนินงานตามนโยบายต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การพัฒนา การใช้ และการสูญเสียที่ดินทำกินของชาวบ้านตามมุยและบ้านหนองเม็กกี้เป็นไปตามนโยบายของรัฐในแต่ละช่วงเวลา นั่นเอง ส่วนที่สอง เป็นข้อค้นพบเชิงทฤษฎี พบว่า ครอบคิดการยื้อแย่งที่ดินควรให้ความสำคัญกับการปัญหาการยื้อแย่งที่ดินภายใต้เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคประชาชน

กล่าวเฉพาะน้อยในการสร้างพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ในสังคมไทยจากการณีศึกษาทั้ง 2 กรณี ได้
กล่าวเป็นกระบวนการปิดล้อมใหม่ของระบบเสรีนิยมที่กันชาวบ้านในพื้นที่ออกจากที่ดินในฐานะ
ปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ในส่วนของการใช้แนวคิดโอกาสในการเข้าถึงทำให้เห็นว่าภายใต้กระบวนการ
ยื้อแย่งที่ดินภายในสังคม กลุ่มความสัมพันธ์ของอำนาจกล้ายเป็นส่วนที่ทำให้ตัวแสดงที่แทรกต่างกันมี
ระดับความสามารถที่แทรกต่างกันในการเข้าถึงทรัพยากร ซึ่งท้ายที่สุดกรณีศึกษาทั้ง 2 แสดงให้เห็นถึง
การต่อรองในกระบวนการเข้าถึงทรัพยากรด้วยการสร้างแนวคิดโฉนดชุมชน ที่ถูกนำมาใช้ทั้งในฐานะ
เครื่องมือในการสร้างทางเลือกของการเข้าถึงทรัพยากรที่ได้รับความชอบธรรมและในฐานะเครื่องมือ
ของการปะทะกับการถูกตีตราว่าเป็น “ผู้บุกรุก” ของชาวบ้าน

Abstract

“The land grabbing in the context of conflict among economic development and conservation: a case study of border community, Ubon Ratchathani” was the project that studied process of land grabbing took place in the conflict of state policy. The study focused on conditions that are favorable and the strivings of land on the border, Thailand - Laos two areas Buntharik and Khong Chiam, Ubon Ratchathani and it was emphasized upon the actors who involve in the conflict and their reaction. In addition, community adjustment to the conflicts was considered.

This study was qualitative research methods. Documentary research, field data collection, and literature review was conducted to explore related concepts including land grabbing, land tenure, access theory to apply those concepts to explain the phenomena of the case study.

The research found that (1) the government agencies and people not only played important role in the land grabbing but also the capitalist. However, this situation was more complicated by the implementing the government policies changing from time to time. (2) The priority should be given to the concept of land grabbing in case of the strivings of land between the state and the community called “internal land grabbing”. In both case studies reflected that policies for the designation and protection of conservation areas has become the part of new form of enclosure by liberalism. Under this internal land grabbing showed the relations of power among actors and the ability of different actors to access resources. ‘Community Land Title’ was created to negotiate resource access and is used as a tool to create alternative access to the resources legitimately and as a means of fighting against stigmatized community as “invaders”.